

Onsdagen den 30 april

Kl. 11.00

§ 1 Justerades protokollet för den 22 innevarande månad.

§ 2 Om Tobaksbolagets verksamhet i Arvika och Härnösand

Herr industriministern JOHANSSON erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Norrby* (c) den 9 april anmälda fråga, nr 157, dels herr *Winbergs* (m) den 22 april anmälda fråga, nr 175, och anförde:

Herr talman! Herr *Norrby* har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta med anledning av förslag om eventuell nedläggning av tobaksfabriken i Arvika.

Herr *Winberg* har frågat mig vilken inställning jag har till en eventuell nedläggning av Tobaksbolagets verksamhet i Härnösand.

Då båda frågorna berör samma ämnesområde, besvarar jag dem i ett sammanhang.

Inom Tobaksbolaget har genomförts en utredning om bolagets framtida struktur, varvid man bl. a. undersökt vilka effekterna skulle bli om tillverkningen koncentreras till ett färre antal fabriker. Den här typen av utredningar får anses vara ett naturligt led i varje företags planering.

Utredningens slutrapport har behandlats i Tobaksbolagets styrelse och enligt vad jag har inhämtat har styrelsen beslutat att t. v. inte vidta några åtgärder med anledning av rapporten.

Jag har således ej att ta ställning till frågan om en nedläggning av Tobaksbolagets verksamhet i Arvika och Härnösand. Skulle frågan senare uppkomma vill jag deklarerera som min principiella uppfattning att någon nedläggning ej kan få ske förrän fullgod ersättning för bortfallande sysselsättning redovisats.

Herr *NORRBY* (c):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret på min fråga. Anledningen till frågan var att en utredning angående den fortsatta tillverkningen av tobaksvaror inom landet föreslagit att denna tillverkning borde koncentreras till ett ställe, och Malmö nämndes i det sammanhanget. Av naturliga skäl blev oron stor hos de anställda och andra berörda på de orter där man nu bedriver tillverkning och som enligt utredningen riskerade att mista denna.

Tobaksfabriken i Arvika, för att ta den som exempel, sysselsätter i dag nära 200 anställda varav 135 är kvinnor, vilket inte saknar betydelse i sammanhanget. Fabriken har stor betydelse för sysselsättningen inom Arvika kommun och det skulle, som jag ser det, skapa stora problem

Onsdagen den
30 april 1975

Om Tobaksbolagets verksamhet i Arvika och Härnösand

Onsdagen den
30 april 1975

*Om Tobaksbolagets
verksamhet i Arvika
och Härnösand*

för kommunen om fabriken lades ned. Det är en allmän önskan att driften får fortsätta vid fabriken, och det skall väl till mycket starka skäl för att någon ändring skall ske.

Jag hade hoppats att statsrådet i sitt svar skulle ha kunnat ge ett klarare besked angående den framtida inriktningen av driften vid fabriken. Det hade varit värdefullt och lugnande för dem som berörs, men jag har full förståelse för att statsrådet inte kan lämna utfästelser på den här punkten.

Jag vill tacka statsrådet för det, som jag ser det, positiva svar som statsrådet här har lämnat, och jag uttrycker förhoppningen att statsrådet infriar de löften som statsrådet givit i sitt svar angående tryggheten av den fortsatta sysselsättningen i Arvika.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Också jag ber att få tacka industriministern för svaret på frågan.

Statsrådet bekräftar i svaret de uppgifter som cirkulerat bl. a. i pressen om strukturutredningen inom Tobaksbolaget för att omfördela produktionen till färre enheter än f. n. Uppgifterna har varierat något; det har talats om nedläggning av en av de nuvarande fabrikena, det har talats om nedläggning av alla utom en. Liksom herr Norrby sade att tobaksfabriken i Arvika har nämnts, så tycks också tobaksfabriken i Härnösand ha kommit i farozonen. Det har för Härnösands del väckt oro bland de anställda inom företaget, inom kommunen och inom länet.

Nu sägs i svaret på frågan att utredningen t.v. ligger på is och att statsrådet inte har att ta ställning till den.

Ett realiserande av utredningen kan väl inte helt uteslutas och det kan ge anledning till flera invändningar. Det kan bli fråga om att nedlägga verksamhet som staten nu bedriver i det s. k. stödområdet, sannolikt till förmån för verksamhet utanför stödområdet. Man skulle alltså minska sysselsättningen på orter inom stödområdet samtidigt som den regionalpolitiska inriktningen är att öka sysselsättningen där.

Västernorrlands län har en omfattande arbetslöshet. Länets andel av antalet arbetslösa i landet har ökat mellan 1973 och 1974. Härnösands kommun utmärks av en låg industrisysselsättning. Därför är sådana åtgärder erforderliga som bidrar till att öka sysselsättningen inom industrin och inte att minska den.

Självfallet skall även statliga företag göra rationaliseringar. Men sådana rationaliseringar som sker i statlig verksamhet och som innebär att det staten med ena handen tar in genom lägre kostnader eller större intäkter motsvaras av större utgifter via regionalpolitiken eller arbetsmarknadspolitiken och får ges ut av den andra handen kan jag inte finna är särskilt ändamålsenliga. Däremot kan många enskilda drabbas hårt av en sådan här åtgärd och jag menar att en nedläggning inte bör komma till stånd utan utomordentligt starka skäl.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om utredning rörande förutsättningarna för Stålverk 80

Nr 71

Onsdagen den
30 april 1975

*Om utredning
rörande förutsätt-
ningarna för
Stålverk 80*

Herr industriministern JOHANSSON erhöll ordet för att besvara herr Wirténs (fp) den 16 april anmälda fråga, nr 166, och anförde:

Herr talman! Herr Wirtén har frågat mig om jag är beredd att låta en grupp fristående experter för riksdagens räkning granska förutsättningarna och kalkylerna för Stålverk 80 och därigenom ge riksdagen bättre möjligheter att bedöma de risker som är förenade med projektet.

Till grund för propositionen 1974:64 angående finansiering av ett nytt stålverk i Luleå låg ett mycket grundligt utredningsarbete. NJA hade i samarbete med internationellt ledande experter utrett förutsättningarna för Stålverk 80 och tagit fram ett omfattande kalkylunderlag. Till detta kommer de utredningar som vi på industridepartementet tog initiativ till främst i fråga om marknadsföringen och de samhälleliga konsekvenserna av Stålverk 80. Till hjälp hade departementet också en referensgrupp med representanter för stålbranschen och arbetsmarknadsmyndigheterna samt nationalekonomer och annan expertis. Inom Statsföretag AB gjordes en noggrann genomgång såväl av stålverkets allmänna förutsättningar som av kalkylmaterialet.

Det mycket omfattande materialet presenterades för riksdagen och dess näringsutskott i samband med propositionsbehandlingen.

Under våren 1975 har jag i samband med svar på tre interpellationer redogjort för planeringsläget rörande Stålverk 80. I sammanhanget har jag också redogjort för transportfrågorna i samband med stålverket samt för de preliminära planerna på ett samarbete mellan NJA och Krupp-koncernen i fråga om ett valsverk i Luleå.

Vid riksdagsbehandlingen nyligen av fråga om ett investeringsanslag på 175 milj. kr. för teckning av aktier i Statsföretag AB beslöt kammaren som bekant att återförvisa ärendet till näringsutskottet.

Jag ser för min del ingen anledning att vid sidan om den aktuella behandlingen i utskottet engagera några experter för ytterligare granskning av Stålverk 80.

Den allmänna bedömningen av Stålverk 80 som redovisades våren 1974 i riksdagen står i allt väsentligt fast. Vad som har skett under 1974 är att vi haft en kostnadsutveckling vars storlek varit svår att förutse. Hur denna kostnadsutveckling kommer att påverka den beräknade investeringskostnaden blir möjligt att mera noggrant bedöma sedan ett bättre underlag finns från upphandlingen. Självfallet följer regeringen med uppmärksamhet fullföljandet av riksdagens beslut och kommer också i fortsättningen att hålla riksdagen informerad om utvecklingen av projektet.

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Jag ber först att få tacka för svaret på frågan. Vi har från folkpartiets sida stött tanken på Stålverk 80 i föregående riksdag, och vi anser i år i likhet med föregående år att tanken som varit bärande

Onsdagen den
30 april 1975

*Om utredning
rörande förutsätt-
ningarna för
Stålverk 80*

för projektet, nämligen att ge sysselsättning åt övre Norrland, alltför är riktig, liksom att vidareförädla malmen inom Sverige. Det ställnings- tagandet har vi inte på något sätt för avsikt att ändra.

Min fråga om en expertgrupp ställde jag innan debatten uppkom här i riksdagen om att återremittera frågan om anslaget till Stålverk 80. Jag är medveten om att detta i någon mån förändrat utgångspunkten för min fråga. Jag skulle gärna vilja vitsorda att det som hänt i närings- utskottet har varit av utomordentlig betydelse för den som haft tillfälle att följa de omfattande hearings som där ägt rum. Vi har haft möjlighet att lyssna på flera av de i projektet inblandade parterna. Den information som därvid har lämnats har klarlagt många av de frågor som i så rikt mått har diskuterats i massmedia och även här i riksdagen. Man kan möjligen bara göra den kommentaren att det är synd att vi ännu inte har infört offentliga utskottsutfrågningar i Sveriges riksdag. Jag tror att om det som har redovisats i utskottet liksom den fortsatta utfrågningen i utskottet spelades upp för offentligheten, skulle projektets trovärdighet öka. Det är inget tvivel om att de frågor som har rests i debatten kring Stålverk 80 har varit av den karaktären att riksdagen som anslagsbe- viljande myndighet haft både anledning och skyldighet att försöka få en inträngande information i ärendet.

Till sakfrågorna får vi kanske anledning återkomma. Jag vill bara med anledning av det svar som industriministern nu har gett beklaga att det inte finns någon vilja hos industriministern att just få till stånd en sådan här utomstående expertgrupp, som i fortsättningen följer projektet. Ex- empelvis de tre ekonomer som har granskat kostnadskalkyler visar ju att just en sådan här granskning utifrån är av mycket stort värde, och jag tror det skulle vara det även fortsättningsvis.

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! Vi har väl ingen anledning att gå in i någon längre debatt. Jag är mycket tillfreds med det uttalande som herr Wirtén gjort, nämligen att den hearing som hållits framför allt med ledningen för NJA och Stålverk 80 av honom bedömts som utomordentligt värdefull. Jag tror det är ett uttalande som kommer att uppskattas därför att det är så många som i massmedia ifrågasatt ledningens kompetens att omhänderha den utomordentligt krävande uppgift som det innebär att realisera projektet Stålverk 80. Om jag således har uppfattat herr Wirtén rätt, har han kommit till samma slutsats som jag tidigare gjort, nämligen att vi har en mycket duglig ledning för den verksamhet som bedrivs vid NJA och för det projektarbete som har lagts i deras händer beträffande Stålverk 80.

Sedan är det naturligtvis av utomordentligt intresse att nu se vad nä- ringsutskottet kommer till i sin redovisning. Det är ju näringsutskottet obetaget att begära sådan expertis som herr Wirtén talar om. Det är självfallet en konstitutionell fråga.

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Jag vill gärna säga att jag tycker ledningen för Stålverk 80 har varit framgångsrik i redovisningen i sitt projektarbete. Men därtill vill jag nog lägga att den parallella utfrågning som då har skett av exempelvis naturvårdsverket och koncessionsnämnden, för att få en belysning av miljöaspekterna och kostnaderna för att tillgodose dessa, har varit betydelsefull. Det är spänningen mellan de här två intressegrupperna som har gett informationen ett särskilt djup och som gjort att man kunnat få problemet belyst inte bara inifrån utan även av sådana som ser det utifrån. Där vill jag återigen påpeka vikten av att man också haft de här tre ekonomerna som helt fristående från projektet har kritiskt granskat de ekonomiska förutsättningarna. Jag vidhåller den uppfattningen att det skulle vara mycket viktigt och värdefullt för riksdagen och för projektets fortsatta handläggning, om man hade en grupp som – man kan naturligtvis diskutera dess sammansättning – fortlöpande följde projektet och lämnade rapporter till näringsutskottet. Det här är dock den största industrisatsning som Sverige har gjort, och det är inte ringsutskottets ledamöter att i detalj följa den. Om man fick en sådan här tvåsidig belysning skulle det vara till stort gagn för både riksdagen och projektet.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 71

Onsdagen den
30 april 1975

---

*Om värnpliktigas
rätt till tjänstledig-
het för offentligt
uppdrag*

§ 4 Om värnpliktigas rätt till tjänstledighet för offentligt uppdrag

Herr försvarsministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr Granstedts (c) den 18 april anmälda fråga, nr 171, och anförde:

Herr talman! Herr Granstedt har frågat om jag anser att fullgörande av kommunala uppdrag eller nämndemannauppdrag bör ge rätt till tjänstledighet för värnpliktig militär personal.

Frågan om att utvidga rätten till tjänstledighet för värnpliktiga prövas i anslutning till den pågående översynen av tjänstereglementet för försvarsmakten. Min åsikt är att rätten till tjänstledighet för kommunala förtroendeuppdrag skall vidgas.

Herr GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret, vars innehåll jag tolkar som uttryck för en positiv inställning i de här frågorna. I TjRK såsom den f. n. är formulerad står att tjänstledighet inte får vägras för offentligt uppdrag, men den exemplifiering av offentligt uppdrag som görs i texten har föranlett en del oklarheter i tolkningen. Det har lett till att personer med kommunala uppdrag eller exempelvis nämndemannauppdrag har vägrats tjänstledighet i vissa fall. Såsom jag uppfattar det är det i och

Onsdagen den
30 april 1975

*Om värnpliktigas
rätt till tjänstledig-
het för offentligt
uppdrag*

för sig en tvivelaktig tolkning av TjRK, men det är kanske inte vår uppgift att här tolka de formuleringar som finns. Ändå är det naturligtvis angeläget att inte den översyn av reglementet som pågår försenar en generös hantering av frågan.

Jag vill fråga statsrådet om han är beredd att för sin del medverka till en generös tolkning av TjRK såsom den f. n. är formulerad, dvs. så att det – i den mån sådana här ärenden kommer under hans inflytande – öppnas möjlighet att få tjänstledighet för kommunala uppdrag och för nämndemannauppdrag. Det råder såvitt jag vet stor osäkerhet ute på förbanden om hur bestämmelserna skall tillämpas. Jag har en känsla av att försvarsministrarnas inställning i den här frågan kan komma att spela en ganska stor roll för en lång rad praktiska fall.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Det är uppenbart att det kan växla något i fråga om tillämpningen, beroende på när tiden för den önskade ledigheten infaller. Det kan vara under en period då det kan vara rätt svårt att ge en värnpliktig ledigt. Det kan vara ett viktigt moment i hans utbildning som skall utföras just vid det tillfället. Därför får vi ha de här strikta reglerna som säger när man inte får vägra – dvs. när den värnpliktige oavsett omständigheterna i övrigt skall få ledigt för att fullgöra det civila uppdraget.

Just detta gör naturligtvis att man inte utan vidare kan säga att alla kommunala uppdrag skall ge möjligheter till ledighet. När det gäller t. ex. vanliga nämndemän är jag för min del inte övertygad om att ledighet skall beviljas. Det finns i allmänhet många andra som kan utföra uppdraget, och man har en grupp att välja bland. Det är inte detsamma som när det gäller nämndeman i tryckfrihetsmål. Däremot tycker jag nog att det när det gäller att delta i fullmäktige, där det är en politisk fördelning av mandatet, är angeläget att tillgodose önskemålet om ledighet.

Herr GRANSTEDT (c):

Herr talman! Med en sådan tillämpning som statsrådet senast var inne på tvingas man att göra något slags gränsdragning, en värdering av olika politiska uppdrag. I TjRK står det exemplifierat: riksdagsman, landstingsman, riksdagens revisor eller dess fullmäktige i riksgäldskontoret eller riksbanken eller ledamot av kyrkomöte eller av jury i tryckfrihetsmål. I de fallen får man uttryckligen inte vägra ledighet; detta är alltså exempel på vad som kallas offentliga uppdrag.

Man kan då fråga om det är någon principiell skillnad mellan att å ena sidan t. ex. ingå i riksgäldsfullmäktige eller vara ledamot av jury i tryckfrihetsmål, å andra sidan att ha ett kommunalt uppdrag. Kan en sådan åtskillnad verkligen göras? Suppleanter finns ju i alla sammanhang. Det finns mycket få uppdrag där det inte förekommer suppleanter som kan sättas in vid behov. Men den principiella inställningen borde väl

vara att uppdrag är likvärdiga oavsett i vilken del av vår politiska struktur som de ingår.

När det gäller nämndemannauppdrag får ju den enskilde som tas ut till sådant uppdrag inte vägra att ta emot det. Däremot skulle alltså försvarsmakten ha rätt att hindra en värnpliktig att fullgöra ett sådant uppdrag. Det är i så fall en mycket egendomlig ordning. Det uppdrag som den enskilde är tvingad att ta skall alltså chefen på ett militärt förband kunna hindra honom att fullgöra.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag är inte beredd att säga att värnpliktsutbildningen skall stå tillbaka för all annan form av aktivitet. Det kan t. ex. vara så att en kommunal kommitté sammanträder mycket ofta under en viss period. Att föreskriva att en värnpliktig, som kanske har mycket lång väg till hemorten, alltid skulle ha rätt till ledighet för att delta i sammanträdena förefaller åtminstone inte mig särskilt välmotiverat. Men frågan prövas alltså, och jag är positivt inställd till en vidgning av rätten till tjänstledighet för kommunala uppdrag.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om villkor rörande arbetsmiljö m. m. vid beviljande av lokaliseringstöd och lokaliseringsslån

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara fru *Marklunds* (vpk) den 23 april anmälda fråga, nr 178, och anförde:

Herr talman! Fru Marklund har frågat mig hur jag ser på frågan om att förbinda beviljandet av lokaliseringstöd resp. lokaliseringsslån med vissa minimikrav avseende arbetsmiljö och arbetsvillkor för de anställda.

Minimikraven avseende arbetsmiljön för de anställda regleras av arbetarskyddslagstiftningen som gäller alla företag. I lagstiftningen finns bl. a. regler om förhandsprövning av nya eller ändrade arbetslokaler och arbetsmetoder. Skyddsombud och skyddskommitté skall delta i planeringen och yrkesinspektionen skall förhandsgranska ritningar m. m. Först därefter prövas en eventuell ansökan om lokaliseringstöd. Beträffande det företag som fru Marklund tar upp i sin fråga kan jag upplysa, att det dessutom i en träffad överenskommelse mellan staten och bolaget föreskrivs att bolaget skall samråda med Beklädnadsarbetarnas förbund vid utformningen av de olika enheternas arbetsmiljö m. m.

Bestämmandet av löner är en facklig fråga som regleras genom avtal mellan parterna på arbetsmarknaden. Enligt praxis beviljas inte lokaliseringstöd till företag som inte betalar avtalsenliga löner.

Nr 71

Onsdagen den
30 april 1975

---

*Om villkor rörande
arbetsmiljö m. m.
vid beviljande av
lokaliseringstöd
och lokaliseringsslån*

Onsdagen den
30 april 1975

*Om villkor rörande
arbetsmiljö m. m.
vid beviljande av
lokaliseringsstöd
och lokaliseringslån*

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min fråga. I motiveringen till den har jag tagit upp det förhållandet att ett företag som får betydande statligt stöd kan erbjuda sina anställda så dåliga arbets- och lönevillkor att en konflikt, med verkningar för både enskilda och den kommun som det gäller, blir enda utvägen.

Statsrådet redovisar i sitt svar vad som gäller för att företag skall få lokaliseringsstöd och lokaliseringslån. Men det måste uppenbarligen finnas brister i den praxis som nu råder, eftersom situationer liknande den i Gällivare ändå uppstår av och till.

När det företag som har föranlett min fråga lokaliserades till Gällivare fick det förstås både lokaliseringsbidrag och lokaliseringslån. Villkoren var förmånliga. Det rörde sig dels om ett rent bidrag på 0,5 milj. kr., dels om ett lån på 1,5 milj. kr. Men dessutom fick företaget utbildningsbidrag från AMS under första året på 20 kr. i timmen per anställd. Det skall ses mot bakgrund av att sömmerskorna som bäst kommit upp i 13:48 kr. i timmen med ackord. Ackorden har här, som på så många andra håll, skapat stress och otrivsel.

I dagens tidningar publiceras uppgifter ur en rapport som en LO-TCO-delegation har sammanställt efter ett besök i Sydafrika. Man tar bl. a. upp frågan om skärpning av de svenska reglerna för utförelse till Sydafrika av valuta för investeringar och diskuterar möjligheten att koppla ett tillstånd för sådan utförelse till hur företagen ställer sig till frågan om fackföreningar för de svarta och till sådant som ökad anställningstrygghet och högre löner.

Utan långtgående jämförelser i övrigt kan man ändå dra en parallell mellan det som min fråga gäller och det som de fackliga organisationerna här aktualiserar. Det bör vara självklart att företag skall motsvara vissa fordringar för att få statligt stöd, ekonomiskt såväl som i andra avseenden. Jag är övertygad om att med mer preciserade krav – inte bara praktiskt – av det slag jag har talat om skulle inte den här konflikten i Gällivare ha behövt uppstå, och inte heller skulle företagsledningen ha getts tillfälle att på sätt som nu sker splittra arbetare som ställer krav på rimlig ersättning för sitt jobb.

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Herr talman! När vi i departementet behandlar ansökningar om lokaliseringsstöd och därvid diskuterar löne- och anställningsvillkoren har vi som utgångspunkt den överenskommelse som är ingången mellan parterna på arbetsmarknaden. Har ett fackförbund träffat ett avtal med sin arbetsgivare och arbetsgivaren tillämpar det avtalet, då måste vi utgå från att detta är en rimlig grund för lokaliseringsstöd.

Det är litet felaktigt att koppla den utgående timpenningen till det utbildningsstöd som vi ibland tvingas ge vissa nyetablerade företag. Företagens kostnad för de anställda är inte begränsad till den utgående lönen, utan företagaren har också en hel rad andra kostnader.

Vi gör alltså så när vi ger lokaliseringsstöd – så har självfallet skett också i det här fallet – att fackförbunden får yttra sig. Skulle fackförbundet, vilket ibland händer, avstyrka en ansökan av det skälet att företaget har oorganiserade anställda och icke betalar den avtalsenliga lönen, då beviljas heller inget stöd.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 71

Onsdagen den
30 april 1975

---

*Om arkivering av
räkenskapsmaterial*

§ 6 Om arkivering av räkenskapsmaterial

Herr statsrådet LIDBOM erhöll ordet för att besvara herr *Nyquists* (fp) den 23 april anmälda fråga, nr 176, till herr justitieministern, och anförde:

Herr talman! Herr Nyqvist har frågat justitieministern om han är beredd att medverka till att frågan om arkiveringsform bryts ut ur förslaget till ny bokföringslag och görs till föremål för en snabbare beslutsgång. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Förslag till ny bokföringslag kommer att föreläggas riksdagen i dagarna. Förslaget innehåller bestämmelser om att räkenskapsmaterial skall kunna arkiveras på mikrofilm efter tillstånd av länsstyrelsen. Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1977. Länsstyrelsen har dock möjlighet att redan tidigare meddela tillståndsbeslut såvitt gäller tiden efter utgången av år 1976.

Under ärendets beredning inom justitiedepartementet har det inte framkommit något som tyder på att behovet av en ändring av gällande lags bestämmelser är så trängande att den nya lagen i den delen bör träda i kraft snabbare än lagen i sin helhet.

Herr NYQUIST (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för ett från min synpunkt i allt väsentligt tillfredsställande svar.

Å ena sidan är det ett oavvisligt krav att de uppgifter som det här är fråga om skall kunna bevaras under erforderlig tid på ett betryggande sätt. Å andra sidan är det en ekonomisk-praktisk fråga om det går att till rimliga kostnader – kanske reducerade då det gäller personal och lokaler – ersätta de nuvarande arkiveringsformerna med, som det föreslås i förslaget till ny bokföringslag, mikrofilmning av arkivaten, varefter originalhandlingarna kan kasseras.

Jag finner det mycket tillfredsställande att man så snabbt lägger fram förslaget till ny bokföringslag: det kommer ju på riksdagens bord i dagarna. Där föreslås enligt svaret att den nya lagen skall träda i kraft den 1 januari 1977. Som vi hörde av statsrådet skall länsstyrelsen ha möjlighet att före denna tidpunkt meddela tillståndsbeslutet. Det gäller då för tiden efter den 1 januari 1977. De som det nu är fråga om kan, såvitt jag förstår, i ett ganska tidigt skede begära sådant tillstånd hos länsstyrelsen. Då ligger man så att säga i startgroparna den 1 januari

Onsdagen den
30 april 1975

*Om kostnaderna
för registrering av
förmamn på
adoptivbarn*

1977.

Det ifrågasätts om det verkligen föreligger ett trängande behov av att få fram detta tidigare. Det gör det väl inte generellt, kan jag tänka mig. Men enligt de uppgifter jag har fått planerar man i vissa fall att bygga ut sina arkivlokaler, och man tvingas att anställa personal. Å andra sidan kan jag förstå behovet av att ta in detta i ett större sammanhang. Med de uppgifter som har lämnats av statsrådet kan jag också se att det nu finns möjligheter att planera på sådant sätt att man kanske inte tar till större våld än vad nöden kräver. Man behöver alltså inte anställda personal, man behöver inte större lokaler; man kan klara sig under en övergångstid.

Jag tackar ännu en gång för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om kostnaderna för registrering av förmamn på adoptivbarn

Herr handelsministern FELDT erhöll ordet för att besvara herr *Anderssons* i Örebro (fp) den 22 april anmälda fråga, nr 174, och anförde:

Herr talman! Herr Andersson i Örebro har frågat mig om jag har uppmärksammat de olikheter som råder bl. a. beträffande kostnaderna för tillägg av förmamn åt utländska adoptivbarn beroende på om förmamnet tilläggs barnet genom dop eller om det sker genom ansökan hos myndighet.

Han har vidare frågat mig om jag ämnar föreslå riksdagen en ändring för att eliminera dessa olikheter.

Enligt de budgetprinciper som gäller för patent- och registreringsverket skall verkets kostnader täckas av avgifter som verkets kunder erlägger. Ett undantag från denna regel föreligger i fråga om namnären den. För dessa är avgifterna lägre än kostnaderna.

Förhållandet att tillägg av förmamn är avgiftsbelagt vid ansökan hos patent- och registreringsverket men kostnadsfritt vid dop ger anledning till att frågan prövas. En översyn av namnlagen görs f. n. av namnlagsutredningen. Efter vad jag har inhämtat kommer utredningen också att behandla frågan om förmamn, bl. a. för utländska adoptivbarn. Utredningen beräknas slutföra sitt arbete under år 1976.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Feldt för svaret.

När namnlagen kom till, kunde man väl inte förutse att det skulle bli så stor adoption av utländska barn. Det kommer ungefär 1 000 barn årligen till Sverige.

Det finns med nuvarande regler två alternativ om man vill ge ett adoptivbarn ett förmamn utöver vad som står i barnets pass. Om barnet döpts enligt svenska kyrkans ordning, får man lägga till ett namn gratis.

Onsdagen den
30 april 1975

---

*Om kostnaderna
för registrering av
förnamn på
adoptivbarn*

Om det inte är döpt i svenska kyrkans ordning får man ansöka hos namnbyrån och betala 130 kr. Det är många som över huvud taget inte tillhör något samfund och som har adopterat barn.

Jag kan förstå att patent- och registeringsverkets kostnader skall täckas av avgifter. Men i många sammanhang har man nu en annan uppfattning om adoptivföräldrar. Socialförsäkringsutskottet skriver i år i sitt betänkande nr 90, som också har antagits av en enhällig riksdag, att goda skäl finns att adoptivföräldrarna skall jämföras med biologiska föräldrar. Detta gällde föräldraförsäkringen.

Jag hoppas verkligen att det förslag som kommer 1976, när namnlagsutredningen blir klar, undanröjer de problem som jag har frågat om. Man tycker att det skulle ha kunnat gå på ett enklare sätt genom att en kompletterande förordning sändes ut till pastorsexpeditionerna, så att de hade kunnat klara detta.

Problemet är att adoptivföräldrar som önskar ändra namn på adoptivbarn, som vid ankomsten till Sverige redan är döpta, befinner sig i en annan situation än de föräldrar vilkas barn ej döpts före ankomsten till Sverige men sedan döps i svenska kyrkan.

Det är klart att när namnlagen kom till kunde man inte förutse den stora adoptionen av utländska barn. Adoptivföräldrarna har naturligtvis för barnets egen skull ett rätt stort intresse av att barnet får ett förnamn som svarar mot vad svenska barn heter.

Det vore emellertid intressant om statsrådet något mera kunde kommentera just den här delen av namnlagsutredningens arbete. Det är kanske för mycket begärt, men det skulle vara bra om det gick att nå ett sådant resultat att kostnaderna för att ändra förnamn försvinner.

Herr handelsministern FELDT:

Herr talman! Som herr Andersson i Örebro förstår är jag positivt inställd till att försöka hitta en lösning på det här problemet. Ekonomiskt är det inte av avgörande storleksordning, men det måste för de enskilda människorna verka litet konstigt att den ena myndigheten fullgör den här tjänsten gratis medan den andra myndigheten tar betalt.

Skälet till att namnlagsutredningen måste se på frågan är att det finns andra liknande fall. Det är inte bara namnändring i samband med adoption som i dag förekommer och där man gör sådana här tillägg. Det finns andra låt mig säga minoritetsgrupper som också har behov av att ta patentverkets service i anspråk. För att vi inte skall skapa en ny orätlighetsgrupp i förhållande till någon annan grupp genom att nu rycka ut bara de adopterade barnen, så är det kanske bäst att namnlagsutredningen får se genom hela detta för all del inte så överväldigande problem.

Det är min förhoppning att vi skall kunna reagera så snabbt som möjligt när vi fått betänkandet från utredningen.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag tackar för statsrådets kompletterande svar. Statsrådet

är ju positiv, så jag förväntar att frågan skall lösas på ett för alla parter tillfredsställande sätt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om alternativa vårdformer för narkomaner

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr *Torwalds* (c) den 10 april anmälda interpellation, nr 52, och anförde:

Herr talman! Herr Torwald har frågat mig om jag delar uppfattningen att hittills gjorda försök att utvärdera alternativa vårdformer för narkomaner inte fyller vetenskapliga krav på tillförlitlighet och relevans samt vilka åtgärder som planeras för att kvalificerad utvärdering skall komma till stånd snarast möjligt.

F. n. pågår i Sverige flera forskningsprojekt på narkomanvårdsområdet. Ett av de mest omfattande är Långbroprojektet, som består av nio olika delprojekt, däribland en efterundersökning av 250 patienter som vistades på Långbro åren 1969–1972. Denna undersökning avser bl. a. att genom journal- och intervjudata söka utvärdera behandlingen vid narkomanvårdskliniken samt att beskriva patienternas fortsatta förhållanden. Bland övriga pågående uppföljnings- och utvärderingsstudier kan nämnas ett projekt som genomförs i samarbete mellan pedagogiska institutionen vid Uppsala universitet och de sociala myndigheterna i Stockholm, samt undersökningar vid ungdomsmottagningen i Solna-Sundbyberg.

Vid utvärdering av behandling inom narkomanvården föreligger liksom vid utvärdering av annan behandling stora svårigheter, bl. a. därför att det inte finns några enkla och av alla accepterade metoder för att vetenskapligt mäta psykologiska eller psykosociala förändringar hos människor eller orsakerna till sådana förändringar. En del av de undersökningar och rapporter som hittills framlagts beträffande narkomanvården kan inte heller betecknas som forskning i strikt mening. De utgör ändå ett viktigt tillskott till våra kunskaper om narkotikamissbruk, orsaker till missbruk, missbrukets förlopp och behandlingseffekterna. De problem som rör utvärdering av olika former av vård och behandling diskuteras fortlöpande och kommer bl. a. att dryftas vid ett nordiskt forsknings-symposium i år. Genom det i år inrättade Nordiska drogforskningsorganet kommer narkomanvårdsforskningen inom Norden också att kunna ytterligare samordnas.

Jag delar uppfattningen att en breddad behandlingsforskning inom bl. a. narkomanvården är angelägen. Socialstyrelsen har nyligen föreslagit ytterligare insatser under nästa budgetår till forskningsprojekt som rör nykterhets- och narkomanvård. Socialstyrelsens förslag kommer att prövas inom den till socialdepartementet knutna delegationen för social forskning.

Herr TORWALD (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialminister Aspling för svaret. Låt mig särskilt få uttrycka min stora tillfredsställelse över den positiva inställning till behovet av utvärdering av olika vårdformer för narkomaner, som statsrådet ger uttryck för i svaret. Det är särskilt glädjande att man nu har startat ett nordiskt samarbete på detta försummade område.

Vi är tydligen helt ense om angelägenheten av att söka få klarlagt vilka vårdformer som är effektiva, nu när vi står inför en stor satsning från sjukvårdshuvudmännens sida för att avhjälpa den nuvarande bristen på eftervårdsplatser för narkomaner.

Minst lika angeläget är det givetvis att satsa på förebyggande åtgärder i form av tull- och polisingripanden för att hindra insmuggling och langning av narkotika. Här är ett intimt samarbete mellan sociala myndigheter och polis- resp. tullväsende på lokalt, regionalt och centralt plan av största vikt för att ge bästa möjliga förutsättningar för framgång. Inte minst erfarenheter från Göteborg visar att man kan nå mycket goda resultat i detta förebyggande arbete, när samarbetet är väl etablerat mellan dessa organ. Detta ligger dock utanför ramen för denna interpellation, och därför tänker jag inte fördjupa mig i den frågan, även om det naturligtvis är viktigt att man inte försummar de förebyggande åtgärderna för att motverka narkomani.

I Göteborg har man i dagarna tagit ett beslut om en ytterligare samordning av kommunens insatser mot narkotikamissbruk. Att denna åtgärd är motiverad torde bäst belysas av att man i dag räknar med att det finns 5 000 narkotikamissbrukare i Göteborg. Av dessa är 2 000 grava missbrukare med omfattande kriminell belastning. För något år sedan gjorde man ett försök att gallra ett register över narkotikamissbrukare som var kända åren 1966–1968. Det rörde sig om ca 4 000 personer. Man fick på grund av personalbrist ge upp det försöket, men man hann dock konstatera att det i stort sett bara var de som dött som kunde gallras ut. I övrigt stötte man nästan undantagslöst på återfall långt in på 1970-talet. Detta visar att vår vård av narkomaner f. n. tyvärr inte har stor effekt.

När det gäller narkomanvården finns det nog anledning att dra en parallell med psykoterapi. Psykiatriprofessorn Torsten Frey i Uppsala uppmärksammade nyligen socialstyrelsen på de problem som är förknippade med det stora utbudet av psykologisk behandling. Enligt ett tidningsreferat säger han bl. a. följande:

”I vårt land florerar ett stort antal varianter av psykoterapi. Ledarna tycks ha inspirerats av en dröm att snabbt kunna etablera sig som erkända psykoterapeuter och de uppträder med en säkerhet som endast den bristande erfarenhetens oskuld kan ursäkta.”

Tvärr måste man nog konstatera att liknande förhållanden i viss mån råder inom eftervården för narkomaner. Men där kan vi inte påstå att vi har ett för stort utbud av vårdplatser. Tvärtom behöver vi många

Nr 71

Onsdagen den
30 april 1975

---

*Om alternativa
vårdformer för
narkomaner*

Onsdagen den
30 april 1975

---

*Om alternativa
vårdformer för
narkomaner*

fler. Men vi måste då veta mer om vilka vårdformer vi skall satsa på i fortsättningen. Jag är alltså inte kritisk mot att vi f. n. har en flora av vårdformer och vårdmetoder, utan jag menar att man i denna liksom i så många andra verksamheter måste räkna med att misslyckas ibland. Men då måste man försöka lära av misstagen, så att man kan undvika att upprepa dem. En utvärdering av förekommande vårdformer är därför synnerligen angelägen. Det är för resten ganska förvånande att socialstyrelsen inte redan har tagit kraftfullare initiativ för att få fart på denna viktiga verksamhet. Det räcker ju inte med något enstaka projekt, utan i princip borde varje av statsmedel stödd verksamhet av detta slag bli föremål för en utvärdering. Nu synes man t. o. m. stödja vårdformer, där man inte ens journalför patienterna, trots att journalföring ju är en grundläggande förutsättning för att man skall kunna göra en retrospektiv undersökning av vårdmetoder och vårdresultat. Till min förvåning har jag erfarit att man så sent som i år har anslagit medel för personal för ett utvärderingsförsök vid en vårdinstitution, utan att ge några som helst preciserade direktiv om hur denna utvärdering skulle genomföras. Jag är självfallet inte kritisk mot anslaget som sådant, men jag menar att man borde ha givit mera noggranna direktiv om hur anslaget skulle utnyttjas, inte bara när det gäller det ekonomiska handhavandet av anslaget utan just hur själva redovisningen av utvärderingsförsöken skulle gå till.

Till detta kommer att det måste vara principiellt olämpligt att låta personal knuten till den aktuella vårdenheten själv genomföra en dylik utvärdering, i varje fall om man inte mycket hårt styr metoderna etc. för detta arbete. Annars är det stor risk att vederbörande överskattar effekterna av den egna vårdformen.

När man sedan skall jämföra behandlingsresultaten måste man vara noggrann med att ha jämförbara storheter. Lika självklart som det torde vara att man inte tar dödligheten vid blindtarmsoperationer i jämförelse med dödligheten vid njurtransplantationer till intäkt för en bedömning av resp. kirurgs skicklighet, lika naturligt bör det vara att man inte jämför resultaten från en enhet som tvingas omhänderta de gravaste och kriminellt belastade narkomanerna med resultaten från en enhet som behandlar ett klientel som enheten själv väljer ut bland dem som frivilligt söker sig till den aktuella institutionen. I det senare fallet bör prognosen för ett gott resultat vara god oavsett vårdens utformning.

Vidare måste man följa patienterna betydligt längre än man gör f. n. för att man skall få en säker bild av vårdformens effektivitet. Inte minst återfallsfrekvensen i Göteborg visar vikten av detta. Vid undersökningar i Danmark har vad man först trodde vara en rehabilitering för 60 % av de intagna i en viss vårdform efter ett par år reducerats till en rehabilitering för knappa 20 %. Drygt två tredjedelar av dem som man först bedömde som rehabiliterade återföll alltså inom två år. Kanske skulle en bättre kontakt med dessa patienter under det närmaste året efter utskrivningen ha lett till ett bättre resultat – vem vet?

Låt mig för att något belysa de problem det är fråga om citera en

artikel i Dagens Nyheter av den 20 februari 1975. Den har rubriken "Narkomanen botar sig själv". Kristina Humble, en psykolog vid lands-tinget som medverkat vid utvärderingen av några projekt, uttalar där:

"Vi måste ständigt fråga oss: Gör vi någon nytta för våra patienter? Kan vi i så fall dokumentera det? Vid en utvärdering försöker man se om man gör någon nytta, på vilket sätt man gör det, om behandlingsformerna kan vidareutvecklas och förbättras.

En utvärdering kan ge en nödvändig 'feed-back' för den som behandlar: det här var bra, det här var mindre lyckat, det här kan utvecklas vidare. Då behöver inte behandlingsformerna stagnera utan kan ständigt förbättras."

Givetvis har också den enhet som blir föremål för utvärderingen problem. Ibland har man en känsla av att vederbörande där i alltför stor omfattning tycker sig bli trampad på tårna. Socialarbetaren Hans Camitz, som tydligen varit ledare för ett projekt, säger enligt samma artikel:

"Vi fick kämpa hårt för att få starta vår verksamhet. Den skulle vara ett alternativ till den traditionella vården: vi ville bort från institutionerna, vi ville satsa på familjerna och hjälpa dem att förändra sin miljö. ---.

När utvärderingen skulle göras hoppades vi få hjälp av den med att vidareutveckla arbetet. Det förutsatte att vi kunde diskutera oss fram till en gemensam modell för hur vårt arbete skulle beskrivas.

Men någon sådan diskussion blev aldrig möjlig. Vi var oeniga om allt. I stället blev vi intervjuade och fick starta familjernas 'jag-styrka' och 'impulskontroll' - sånt som vi tyckte var meningslösa begrepp och inte hade ett dugg med vårt arbete att göra."

Jag har med dessa citat velat bevisa att det naturligtvis är ett svårt område man ger sig in på när man gör en utvärdering, men detta får inte hindra att man ändå gör allvarligt menade försök.

Jag skulle vilja avsluta det här inlägget med att försöka skissera vilka åtgärder jag och många med mig anser att socialstyrelsen snarast borde vidta för att åstadkomma en så effektiv utvärdering som möjligt av de vårdformer för narkomaner som vi f. n. använder.

1. Man borde sätta in personal från våra forskningsinstitutioner på en retrospektiv studie av hur det gått för förslagsvis 3 000 slumpvis utvalda under 1960-talet registrerade narkomaner i Stockholm, Göteborg och Malmö. Av detta material borde man kunna dra vissa slutsatser både om eventuell vårds effektivitet och om hur en prospektiv studie av nuvarande och blivande vårdinstitutioners vårdformer och resultat bör läggas upp.

2. Ett forskarteam borde parallellt planlägga hur den prospektiva forskningen skall bedrivas.

3. En förutsättning för bidrag av statliga eller kommunala medel till en fristående vårdinstitution för narkomaner bör i fortsättningen vara att den förbinder sig att journalföra patienterna samt att den tillåter att vård etc. utvärderas med hjälp av systematiska vetenskapliga analyser genom personal från fristående forskningsinstitution. Därvid måste man

Onsdagen den
30 april 1975

---

*Om alternativa
vårdformer för
narkomaner*

givetvis ta mycket stor hänsyn till patienternas integritet. Om man inte kan trygga en konfidentiell behandling av uppgifter och annat beträffande patienterna, kan man nämligen aldrig skapa det förtroende som är förutsättningen för att man skall ha framgång med behandlingen.

4. Vid dessa utvärderingar måste patienterna följas under 3–5 år med efter hand allt glesare kontakter.

Jag hoppas, herr talman, att socialministern är ense med mig om att vi har ett stort och omedelbart behov av nyssnämnda forskning, såväl retrospektiv som prospektiv, under en tidsperiod av 3–5 år per patient samt att journalføring och utvärdering som utförs av fristående forskare i princip bör vara förutsättningar för anslag från samhället.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Sedan åtskilliga år pågår i vårt land en intensiv debatt om narkomanvårdens inriktning. Man kan tala om två skolor, en psykiatrisk inriktad och en mer psykologiskt-sociologiskt inriktad. Den första ser drogmisshuset i sig självt som ett medicinskt problem, medan den andra ser narkomanin som ett symptom på andra psykologiska och sociala svårigheter. Det här är naturligtvis en grov schematisering, men med de huvudlinjerna har de olika inriktningarna framträtt i den svenska debatten.

Som lekman och politisk förtroendeman har man svårt att helhjärtat ta ställning för någon av dessa skolor – det förefaller mig som om båda för fram en del riktiga iakttagelser. Men staten och kommunerna måste bestämma sig för hur vi skall satsa resurserna på narkomanvården. I år kostar den minst 50 milj. kr. för hela landet. Det är viktigt att de pengarna används på ett vettigt sätt, framför allt därför att det gäller människoliv – det gäller om narkomanerna och deras anhöriga skall få möjlighet till en dräglig tillvaro.

Normalt lyssnar vi på vetenskapen och på det ansvariga ämbetsverket, socialstyrelsen, när det gäller att ta ställning till frågor av vetenskaplig natur inom sjukvård och hälsovård. Men på det här området möter vi den komplikationen att de som forskar och arbetar inom vården är mycket delade i sin uppfattning. Och de som inom socialstyrelsen sysslar med narkotikafrågorna har gjort en del ganska märkliga uttalanden, varför vi politiker inte utan vidare kan acceptera vad socialstyrelsen säger.

Det som har föranlett dagens diskussion är den senaste fasen i den fortlöpande debatten mellan narkomanvårdens två skolor, som har utspelats i Läkartidningen och som framför allt har gällt utvärderingen av olika behandlingsmetoder. Jag berörde de här frågorna den 9 april, när riksdagen fattade beslut om narkomanvården. Jag fick ingen reaktion från socialministern då, varför jag är tacksam mot herr Torwald som genom sin interpellation har givit mig ett nytt tillfälle att begära besked av herr Aspling.

Förra året betonade riksdagen i anslutning till en motion från folkpartiet vikten av att behandlingsforskning inom narkomanvården kommer till

stånd. Riksdagen ansåg det nödvändigt att initiativ tas till forskning om behandlingsmetoder och deras effekter, och att det borde ske utan hinder av förberedelserna för gemensamma nordiska insatser.

Nu finner vi alltså att den behandlingsforskning som bedrivs – i synnerhet den som sysslar med de nyare, mer öppna vårdformerna – utsätts för en ganska hård kritik av professor Gunne i Läkartidningen. Den som har följt debatten kan knappast komma till någon annan slutsats än att herr Gunne har fått rätt i ett avgörande avseende, nämligen då han hävdar att det inte finns någon dokumentation av resultaten inom den narkomanvård som bedrivs i öppen vård, vid små behandlingshem, i kollektiv, terapeutiska samhällen och liknande.

Man har haft olika invändningar mot vad professor Gunne och hans medarbetare har sagt, och jag återkommer till det. Men ingen har egentligen hävdad att det skulle finnas några vetenskapligt godtagbara forskningsresultat som visar att den här behandlingen har effekt, att den stora satsningen på nya vårdformer har varit riktig. Det är fortfarande en fråga om tro.

Det är många som har sett framväxten av nya öppnare vårdformer för narkomaner som ett hoppgivande tecken. Jag hör till dem. Den ideologi som ligger till grund för behandlingen är sympatisk. Den bygger på att man inte bara skall behandla drogmissbruket utan försöka reda ut narkomanens hela sociala och psykologiska situation. Missbrukaren själv måste vara med och bearbeta problemen. Frivillighet är utgångspunkten.

Det är en vårdfilosofi som stämmer väl med en liberal människosyn. Folkpartiet har också stött denna utveckling och föreslagit en snabbare ökning av antalet vårdplatser på behandlingshem. Det gjorde vi även i år. Vi har också drivit på för att försök med nya behandlingsformer, drivna av olika ideella organisationer, skulle få ekonomiskt stöd.

Det är alltså från en positiv utgångspunkt som jag närmar mig den här verksamheten. Men givetvis har vi varit medvetna om att den vetenskapliga grunden för den här inriktningen har varit svag. Därför har vi upprepade gånger fört fram önskemål om resurser för utvärdering. En självklarhet är att sådan forskning måste bygga på vetenskapliga metoder.

Jag har funnit debatten i Läkartidningen mycket oroande. Framför allt är jag bekymrad över det sätt på vilket man från dem som verkar inom de öppna vårdformerna, och några av socialstyrelsens tjänstemän, har bemött professor Gunnens kritik. De har svarat i stort sett efter tre linjer.

För det första har de rent allmänt talat illa om professor Gunne. Han sägs vara ute för att misstänkliggöra dem som har en annan uppfattning. Han kanske kritiserar andra för att dölja problem i sin egen verksamhet, antyder man. Han påstås ha till syfte att vården skall vara läkarstyrd. Han är egentligen farmakolog, heter det, och det är tydligen någonting mycket skumt.

Onsdagen den
30 april 1975

---

*Om alternativa
vårdformer för
narkomaner*

Detta sätt att diskutera inger inget större förtroende. De nya formerna för narkomanvård, och den forskning som bedrivs om dem, blir inte bättre av att man misstänkliggör professor Gunnes syften, eller för att han eventuellt också har problem. Det vore bättre om dessa talesmän för narkomanvården höll sig till att bemöta kritiken i sak. Det verkar som om de höjer rösten för att argumenten är svaga.

För det andra hävdar man att professor Gunne och hans medarbetare har fel, därför att de är motståndare till den vårdideologi som ligger bakom de nya behandlingsformerna. Som jag tidigare nämnt tycker jag att det finns mycket tilltalande i de allmänna resonemang som ligger till grund för den nya inriktningen av narkomanvården. Men det avgörande provet på ideologin är ju om vården lyckas. En sympatisk ideologi kan inte ersätta resultat.

Den tredje linjen är att professor Gunne påstås resonera alltför "naturvetenskapligt" när han t. ex. vill att man skall undersöka om narkomanerna låter bli att använda narkotika efter behandlingen. Förbättringen bör inte bara mätas i fråga om knarkandet, heter det i ett inlägg, utan beträffande "svårligen objektiverade aspekter som exempelvis förändring av narkomanidentitet, egen upplevelse av livssituation och framtidsperspektiv, sättet att vara arbetskamrat-samlevnadspartner-förälder etc".

Ett annat representativt uttryck för samma syn finns i gårdagens nummer av Läkartidningen. Låt mig citera ett stycke, eftersom det ger en god bild av hur man resonerar:

"En fråga om ideologi

Tilltron till resultatredovisningar har i allra högsta grad med vårdideologi att göra. Om man ser narkotikamissbruk som en sjukdom som skall botas ungefär på samma sätt som en maskin skall lagas, då kan man naturligtvis utvärdera sina resultat genom att undersöka i vilken mån patienten efter behandlingen använder narkotika.

Synen på narkotikamissbruk som en sjukdom som skall behandlas av doktorer som är experter på "narkomani" precis som andra doktorer är experter på andra sjukdomar gör det enkelt att relatera de resultat man får till behandlingen.

Vi delar inte detta synsätt, vilket gör det svårare för oss att redovisa entydiga resultat. Vi menar att narkotikamissbruk är ett destruktivt sätt att lösa djupgående livsproblem av social och psykologisk natur. Behandlingen syftar till att hjälpa klienterna att finna bättre metoder att lösa sina livsproblem. Behandlingen kan alltså inte utvärderas bara genom att mäta graden av drogfrihet. En missbrukare kan mycket väl vara på god väg att lösa de bakomliggande problem som ger upphov till symtomet narkotikamissbruk trots att han fortfarande använder narkotika och omvänt kan den drogfrie missbrukaren mycket väl ha svåra olösta problem som leder till annat destruktivt beteende, t ex alkoholmissbruk eller andra psykiska symtom."

Man anser t. o. m. att en utvärdering som mäter graden av drogfrihet

hos patienterna i ett visst skede kan ge en missvisande bild.

Jag har ett behov av att reagera mot detta resonemang. Säg gärna att man skall mäta även andra faktorer än drogmissbruk eller drogfrihet. Det är bra att få en mer nyanserad bild. Men försök inte få oss att tro att det skulle vara ointressant eller rent av fel att ta reda på om narkomaner som gått igenom en behandling kan avstå från narkotika, eller om de fortfarande använder narkotiska preparat.

En sådan hållning strider mot allt som är känt om vanebildande medel. Den ger bara intryck av, att de som sysslar med de nya vårdformerna är rädda för att få fram resultaten av sin verksamhet i ljuset. Tyvärr kan man inte frigöra sig från en känsla av att många av dem som deltagit i debatten är så troende att de inte är särskilt intresserade av en vetenskaplig utvärdering. De vet att de har rätt – skulle forskningen visa något annat, så måste det vara fel med forskningen. Allt detta tal om nya synsätt, faktorer som inte går att mäta osv. har ett drag av den obotfärdiges förhinder. Men de som skall bevilja pengar till narkomanvården kan inte förväntas i längden nöja sig med att beundra dessa kejsarens nya kläder. Vi vill ha fakta som underlag för våra beslut.

Nu tror jag inte, herr talman, att det här är socialstyrelsens officiella uppfattning, utan det är personliga inlägg av tjänstemän. De har naturligtvis samma rätt som alla andra att göra personliga inlägg, men det är litet oroande att chefen för narkomanvårdssektionen och två föredragande i narkotikafrågor har framträtt i debatten på detta sätt. Jag hoppas och har anledning att tro att socialstyrelsen har en annan syn på frågorna om utvärdering av narkomanvården. Det är angeläget att den kommer fram.

Jag menar inte att man här skall blunda för svårigheterna. Socialministern pekar ju på några av dem i sitt svar. Men man får inte göra en ideologi av svårigheterna, en dygd av bristen på jämförbara resultat. Det är vad som har skett i flera av inläggen i denna diskussion.

Herr talman! Jag är tacksam för socialministerns uttalande i slutet av svaret, att han anser att en breddad behandlingsforskning inom bl. a. narkomanvården är angelägen. Jag utgår från att socialministern också anser att den skall ske med vetenskapliga metoder, och att det inte bara får bli fråga om ett löst tyckande.

Jag skulle vilja fråga om socialministern kan tänka sig att man fordrar, och även anslår medel till, utvärdering i samband med varje anslag som i fortsättningen ges till olika enheter för behandling av narkomaner. Enligt vad jag har förstått anser sig socialstyrelsen förhindrad i dag, både att ge pengar till detta från anslaget för narkomanvård, och att ställa krav på en vetenskaplig utvärdering. Därför är det viktigt att få ett besked av socialministern på den punkten. Socialstyrelsen har ju ansvaret för sjukvården i stort och har rätt och skyldighet att utöva tillsyn så att vården sker i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Det finns ingen möjlighet att i längden låta bli att ställa samma anspråk på socialstyrelsens överinseende över narkomanvården.

Onsdagen den
30 april 1975

---

*Om alternativa
vårdformer för
narkomaner*

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Jag kan försäkra såväl herr Torwald som herr Romanus att det – jag skulle vilja säga helt naturligt – föreligger en mycket positiv inställning till utvärderingsfrågorna, både på det nordiska planet och här i Sverige. Jag har i mitt interpellationssvar också givit uttryck åt detta.

Jag skall inte, herr talman, förlänga debatten särskilt mycket. Jag har med intresse lyssnat på herr Torwald. Han pekade på de viktiga förebyggande åtgärderna. Bara för några veckor sedan hade vi en debatt i riksdagen då jag som svar till herr Bengtsson i Göteborg hade tillfälle att mera ingående redovisa de åtgärder som har vidtagits och planeras på detta utomordentligt viktiga område.

Vi har alla lyssnat med intresse till herr Romanus inlägg. Han har på ett mycket kunskapsrikt sätt skildrat den pågående debatten. Speciellt Läkartidningen har varit fylld av inlägg med olika åsikter, vilket har speglat själva problemen i många avseenden och, som herr Romanus nämnde, de olika skolor som föreligger och de brytningar mellan olika åsiktsriktningar som förekommer.

Vi skall hålla i minnet att situationen i vårt land inte är speciellt unik. Frågan om narkomanvårdens inriktning och utformning diskuteras på många håll i världen. Narkomanvården är en förhållandevis ung vårdform, det vet vi. För en tillfredsställande utvärdering fordras bl. a. en uppföljning av patienter under flera år. Att det har lagts fram undersökningar och rapporter som kanske inte fyller alla krav på vetenskaplig exakthet kan inte tas till intäkt för påståenden att den vård som meddelas skulle vara otillfredsställande. Det är angeläget, jag vill gärna upprepa det, att vi satsar på alternativa vårdformer. Seriösa forskningsprojekt pågår, och det nu inledda nordiska samarbetet kommer – jag är övertygad om det – att bli av stort värde.

Jag vill avslutningsvis påpeka att riksdagen vid upprepade tillfällen har framhållit angelägenheten av att man inom narkomanvården prövar olika behandlingsåtgärder, inte minst då de tar sig uttryck i försök till nya former av behandling. Men visst är det viktigt att utvärderingsfrågorna i fortsättningen observeras i hög grad. Den debatt som här har förekommit betraktar jag som värdefull inte minst ur den synpunkten.

Herr TORWALD (c):

Herr talman! Anledningen till att jag har framställt interpellationen är att jag har upplevt en känsla av handlingsförflamning hos sjukvårdshuvudmännen ute i landet. De känner sig vilsna och tvehågsna om vilka metoder de skall satsa på. Till detta kom att jag blev kontaktad av en socialsekreterare i Göteborg, som arbetat med de här frågorna i över tio år. Hon redovisade för mig att hon hade fått litet tillfällig personal och tänkte att hon skulle passa på att gallra ut i ett register som var upprättat under åren 1966–1968, vill jag minnas. Där fanns det ungefär 4 000 personer som då hade varit markant nedknarkade. Till sin förfäran konstaterade hon att det här jobbet tog så lång tid att hon inte alls hann

med vad hon hade räknat med. I stort sett varenda en var nämligen fortfarande aktuell i registret. Trots att de hade åkt in och ut på olika vårdinstitutioner under fem à sex år var praktiskt taget samtliga fortfarande kvar i registret. De enda fall som man med säkerhet kunde lägga ad acta, sade hon, var de som hade dött. Det är kusligt för det rörde sig om ett klientel som vid tiden för registreringen var i åldern 16–25 år.

När det gäller utvärderingen, sade denna socialsekreterare – och det tror jag hon har rätt i; herr Romanus var också inne på det – att det primära måste vara att konstatera huruvida vederbörande något år efter behandlingen fortfarande klarar sig utan narkotika, dvs. är drogfri. Det förhållandet att vederbörande återfaller i droganvändning leder nämligen nästan alltid till att man också hamnar i kriminalitet och blir föremål för andra åtgärder från samhällets sida, och då är cirkeln på gång igen. Klarar man däremot sin situation utan narkotika brukar man också på annat sätt kunna återanpassas till samhället.

Givetvis skall vi inte se detta – och där tycker jag att herr Romanus har helt rätt – bara som ett medicinskt problem. Man måste också sätta in andra resurser. Men det primära måste vara att vården leder till att vederbörande blir drogfri. Den saken borde man utan större svårigheter få fram genom en utvärdering.

Låt mig till sist, herr talman, ställa en preciserad fråga: Har herr statsrådet för avsikt att under kommande budgetarbete ställa ökade resurser till förfogande för en utvärdering av existerande och blivande vårdformer med hjälp av fristående forskare?

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Det är inte så märkligt att man känner oro. Vi vet alla så väl vilket stort problem narkomanin är, men vi vet inte vilka resultat som samhällets åtgärder och den stora satsningen på nya vårdformer ger. Det finns en viss allmän uppfattning och det har gjorts en del positiva uttalanden från dem som är engagerade. Det skall man inte förakta, men det kan ju inte utgöra något underlag för ett ställningstagande. Att forskningen är dålig betyder inte – det har herr Aspling rätt i – att behandlingen är dålig, men det betyder att vi inte vet någonting om behandlingens resultat. Det är därför riksdagen har begärt forskning. Och det är klart att man blir en smula beklämd när det framgår så tydligt av debatten i Läkartidningen, att den forskning som hittills har redovisats inte är värd att beteckna som forskning över huvud taget.

Här är det inte bara en debatt mellan olika skolor eller inriktningar, där man som lekman finner det helt naturligt att det förekommer debatt, utan det är i stor utsträckning en debatt mellan dem som kräver vetenskapliga metoder och dem som säger att detta är så komplicerat att man mer eller mindre får nöja sig med att tycka. Det finns ett sådant inslag i den här debatten, lika väl som inom andra områden som herr Aspling och jag har diskuterat, t. ex. i fråga om de s. k. naturmedicinerna.

Onsdagen den
30 april 1975

*Om alternativa
vårdformer för
narkomaner*

Samma krav, som vi ställer på vetenskapliga metoder inom sjukvården och hälsovården i övrigt, skall vi ställa när det gäller narkomanvård. Det betyder inte att det bara är fråga om naturvetenskap, att här skall det bara tas blodprov och liknande, utan det är klart att man också skall försöka fånga in de psykologiska faktorerna. Där är metoderna trubbigare, men vi kan inte släppa anspråken på att man skall följa upp vården och åtminstone som ett minimum ta reda på om vederbörande kan klara sig utan narkotika eller inte. Det kan naturligtvis vara så i ett visst skede av vården, att andra faktorer kan spegla en förbättring, trots att vederbörande fortsätter med narkotika. Men så mycket vet vi om vanebildande preparat, att den som inte slutar med dem, förr eller senare återfår svåra psykiska och sociala problem. Därför är det oroande när de som företräder de nya vårdformerna försöker trola bort detta och menar att det skulle vara oväsentligt att ta reda på. Det är en reaktion mot den inställningen som jag har velat ge uttryck för. Det är inte humant, menar jag, att ha en vårdform där man helt släpper kontakten med narkomanerna då de lämnar vården. Socialutskottet har haft förmånen att studera narkomanvård utomlands och funnit att uppföljningen av narkomaner på andra håll är överlägsen den i Sverige. Det är länder som i övrigt inte nått den höga utveckling som vi har på hälso- och sjukvårdens område. Här finns alltså mycket att göra.

Eftersom herr Aspling inte gav ett konkret besked på den fråga jag slutade mitt anförande med – en fråga som ligger ganska nära vad herr Torwald sade – skulle jag vilja fråga igen: Hur ser socialministern på ett system där man, när man ger anslag till olika enheter som bedriver narkomanvård, också ställer resurser till förfogande för en utvärdering enligt vetenskapliga metoder och samtidigt fordrar att en sådan utvärdering skall ske? I dag anser sig socialstyrelsen inte kunna knyta sådana resurser och villkor till sina anslag. Men jag undrar om det inte är dags nu att vi inför sådana möjligheter. Jag skulle vilja höra socialministerns syn på den frågan.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Jag tror inte att man skall – det vill jag framhålla – undervärdera den seriösa debatt som pågår i dessa frågor och som Läkartidningen gett ett mycket stort utrymme. Som jag framhöll är debatten i sig själv också ett uttryck för att detta är mycket svåra frågor där meningarna kan vara delade.

När herr Romanus något kritiskt anför uttalanden från tjänstemän i socialstyrelsen vill jag ha sagt att de självklart har rätt att ha sin åsikt i de här frågorna. Det finns naturligtvis inte några enkla patenterade lösningar. Herr Romanus gör vissa jämförelser med andra områden inom sjukvården, men där är ofta möjligheterna ofantligt mycket större att kunna mäta, registrera och notera resultaten. Vi är här inne på områden som – det känner säkerligen inte minst herr Romanus med sin bakgrund väl till – är mycket besvärliga. Jag har redan betonat att detta är frågor

som i hög grad, även internationellt sett, är föremål för liknande debatter och diskussioner.

Man kan naturligtvis inte när det gäller ett enskilt behandlingshem gå in och ställa krav vad gäller detaljer i utvärdering etc., utan där får man gå fram på annat sätt. Men vad herr Romanus och herr Torwald bör observera är att det f. n. pågår ganska omfattande seriösa projekt här i landet. Jag har redovisat en del av dessa i mitt interpellationssvar, och jag hoppas att inte minst de projekten skall kunna ge ett bättre underlag i fortsättningen när det gäller att utveckla olika vårdformer.

Naturligtvis kommer vi i fortsättningen att i hög grad, det kan jag försäkra, allvarligt pröva framställningar i fråga om projekt och forskningsinsatser. Jag är medveten om att socialstyrelsen kommer att aktualisera olika projekt, och den forskningsdelegation som är knuten till socialdepartementet kommer säkerligen att positivt pröva dessa. Men man kan väl inte ställa upp alla detaljerade villkor för forskning på de här områdena. Naturligtvis är det angeläget att projekten är seriöst upplagda och utformade, och självfallet kommer de att prövas utifrån de synpunkterna.

Herr TORWALD (c):

Herr talman! Naturligtvis, herr statsråd, har socialstyrelsens enskilda tjänstemän lika väl som vi politiker rätt att ha en personlig åsikt. Det har väl ingen förmenat dem. Men vad som måste vara väsentligt är att socialstyrelsen och socialministern satsar på en policy för hur man skall agera. Det får inte vara så att socialstyrelsen inte har en samlad policy i dessa frågor utan låter enskilda tjänstemän gå ut och tala på egna vägnar utan att veta vem eller vad socialstyrelsen står för i dessa frågor. Det är väl det som bekymrar just sjukvårdshuvudmännen. De väntar sig ju att få någorlunda auktoritativa uttalanden från socialstyrelsen om vilka metoder och vilka vårdformer de skall syssla med och satsa sina pengar på.

Jag är mycket besviken över att socialministern säger att man kan inte ställa några krav på de här enskilda vårdinrättningarna när man ger dem pengar. Det tycker jag verkligen att man kan. När vi ger pengar till exempelvis privata skolor och privata sjukhem m. m. ställer vi mycket stränga krav på hur utbildningen resp. vården skall vara upplagd för att dessa insitutioner skall komma i åtnjutande av allmänna medel. Om vederbörande driver verksamheten med egna medel, är det helt självklart att man inte kan ställa samma krav, utan då kan vi bara be dem att göra så eller så. Men om vi ställer medel – i stort sett alla de medel dessa enskilda vårdinrättningar använder – till deras förfogande borde vi väl kunna ställa de krav som jag preciserade i min första fråga, nämligen att de skall föra journaler över patienterna och att de skall tillåta en utvärdering, genomförd av fristående forskare, av den vård som lämnas och de vårdformer som tillämpas.

Nr 71

Onsdagen den
30 april 1975

---

*Om alternativa
vårdformer för
narkomaner*

Onsdagen den
30 april 1975

*Om alternativa
vårdformer för
narkomaner*

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Det är givet att socialministern har rätt i att man inte skall undervärdera debatten, det är ju den som för utvecklingen framåt. Den här debatten i Läkartidningen har sannerligen varit i hög grad klargörande, men samtidigt också beklämmande. Det klagas ju ibland på att den politiska debatten är osaklig, vilket ju i viss mån kan vara riktigt. Vi skall väl då inte moralisera över andra. Men jag måste säga att i jämförelse med det sätt, på vilket de olika riktningarna inom narkomanvården bekrigar varandra, framstår riksdagen närmast som en söndagsskola. Det är inte riktigt vad man väntar sig av debatten i en vetenskaplig tidskrift. Det är delade meningar, och det är svåra frågor, men det som jag funnit oroande är att det i viss mån är en motsättning mellan ett vetenskapligt synsätt och inlägg som ger intryck av att man försöker komma ifrån anspråken på vetenskaplig dokumentation. Det är i det avseendet som jag hänvisade till den diskussion vi har haft om naturläkemedel. Förespråkare för t. ex. antroposofisk medicin har hävdat att det inte går att testa sådan medicin med vanliga metoder. Det vill man sedan ta till intäkt för att man inte skulle ställa samma anspråk på dokumentation för dessa läkemedel.

Samma resonemang möter vi från företrädare för en viss typ av narkomanvård. Den är så komplicerad, heter det, att man inte kan ställa krav på dokumentation. Det må vara att man när det gäller läkemedel, som är utspädda till en miljondel, kan vara ganska tolerant, så att de ändå får saluföras under vissa former – det är en sak som är under utredning, så det skall jag inte ha någon bestämd mening om – men när det gäller något så livsavgörande som om en människa kan hjälpas ifrån sin narkomani eller inte, kan vi inte bara nöja oss med allmänna tyckanden och att de som bedriver verksamheten har en sympatisk ideologi och tror att den är riktig, utan då måste kraven på socialstyrelsens kontroll vara större.

Nu är jag medveten om att detta är ett svårt område, framför allt när man kommer in på rörelser av länkorganisationernas typ, som har ett starkt inslag av anonymitet i hela sin uppläggnings, just för att göra det lättare för människor att söka sig till deras vård. Men jag tror att man skall finna att det också i det fallet går att få inslag av uppföljning. Som jag nämnde förut finns det ett drag av bristande humanitet i detta att man bara släpper ut människor och vet att en mycket stor del av dem återgår till sitt narkotikamissbruk efter ganska kort tid. Man borde söka upp dem efteråt; det borde vara en del av själva behandlingen, och det borde avsättas resurser till det. Det är inte billigt att hålla kontakt med narkomanerna efter vården, men man borde kunna fastställa om de lyckats klara sig utan narkotika.

Herr talman! Jag inser att vi inte kan få mer besked av socialministern nu. Jag beklagar det. Jag hoppas bara att han vill överväga att i varje fall ge socialstyrelsen möjlighet att, i samband med att man anslår medel till olika narkomanvårdsprojekt, också säga att en viss del av pengarna

skall gå till utvärdering. Man borde från socialstyrelsens sida kunna ställa upp vissa villkor för hur den utvärderingen skall gå till och att den bygger på vetenskapliga metoder.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Herr Torwalds inlägg föranleder mig att göra en mycket kort kommentar.

Jag vill fästa herr Torwalds uppmärksamhet på att man under årens lopp har sökt få fram material för att kunna bl. a. ge råd och anvisningar till sjukvårdshuvudmännen i dessa frågor. Socialstyrelsens skrift *Behandling av narkotikamissbrukare* är ett uttryck för detta. Det har pågått ständigt verksamhet för att kunna på olika sätt ge anvisningar om hur vård och vårdformer bör utformas. Där har inte minst de öppna vårdformerna i hög grad under senare år kommit att tillämpas och prövas.

Jag skall inte fortsätta debatten på den här punkten. Vi har fört den tidigare här i riksdagen under årens lopp.

Jag vill sluta med att säga till herr Torwald att man, när man anslår pengar till ett enskilt behandlingshem, inte samtidigt kan förordna om utvärdering av just det hemmet. Men man skall observera att socialstyrelsen är tillsynsmyndighet och har ansvaret för att behandlingen och arbetet på hemmet sker enligt strikta och vedertagna former, som kan godkännas av socialstyrelsen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om sysselsättningsläget i sydöstra Skåne

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara herr *Komstedts* (m) den 11 april anmälda interpellation, nr 54, och anförde:

Herr talman! Herr Komstedt har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att förbättra sysselsättningsläget i sydöstra Skåne samt om jag instämmer i interpellantens uppfattning om vägfrågornas betydelse för sydöstra Skånes utveckling.

De sysselsättningsproblem som herr Komstedt behandlar i sin interpellation är huvudsakligen koncentrerade till Österlen och framför allt Simrishamns kommun. Arbetsmarknadsläget för Kristianstads län är i övrigt förhållandevis gott. Jag hade för någon tid sedan ett sammanträffande med företrädare för Kristianstads län, bl. a. länsmyndigheter, landsting och kommuner. Härvid framkom att läns- och arbetsmarknadsmyndigheterna bildat en arbetsgrupp som skall utreda olika förslag till åtgärder för att förbättra sysselsättningsituationen inom regionen. Gruppens arbete som kommer att följas av företrädare för arbetsmarknadsdepartementet kommer således att inriktas på att lösa de problem som tas upp i interpellationen. Vägfrågorna behandlas f. n. inom ramen för Länsplanering 1974.

Nr 71

Onsdagen den
30 april 1975

---

*Om sysselsättnings-
läget i sydöstra
Skåne*

Onsdagen den
30 april 1975

*Om sysselsättnings-
läget i sydöstra
Skåne*

Herr KOMSTEDT (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min interpellation.

Sydöstra Skåne – det vi i dagligt tal kallar för Österlen – tillhör de regioner i landet som har stora besvärligheter när det gäller sysselsättningen. Det har varit så under många år, och det finns åtskilliga anledningar till att det blivit så.

Västra Skåne har haft bättre förutsättningar. Ett i alla avseenden bra utbyggt servicesystem har attraherat skåningarna, och de har dragit sig västerut. De rent geografiska förutsättningarna för Österlen har gjort att det är ett jordbruksområde. Som en följd av jordbruksrationaliseringarna har många människor friställts – det är ganska naturligt i vårt mekaniserade samhälle. Men det olyckliga för Österlenregionen är att några arbetstillfällen som ersättning inte har skapats i tillräcklig omfattning. Följden har blivit den att framför allt den unga generationen har tvingats i väg, huvudsakligen till Malmöregionen.

Att många gärna skulle stannat kvar om det funnits arbete bevisas bäst av att många av dessa ungdomar vänder åter till Österlen när det blir fredag kväll. När de når mera vuxen ålder övertar de ganska ofta föräldrarnas bostad och använder den som fritidsbostad. Jag vet många i min egen ålder som gärna skulle stannat på Österlen om arbetstillfällen fanns.

Kommunernas möjligheter att själva lösa problemen är inte särskilt stora. De två kommuner som det här mest gäller – Simrishamn och Tomelilla – ligger redan högt när det gäller kommunalskatten.

Länsmyndigheternas intresse – liksom statsmakternas – för Österlen och för dess problem har inte varit särskilt stort. Många statsråd har besökt regionen under senare år, bl. a. statsrådet Bengtsson – då i egenskap av jordbruksminister – och statsministern, som så sent som förra året besökte Österlen. Men något konkret har inte hänt. Problemen har funnits där hela tiden – ibland av större, ibland av mindre omfattning.

Under sina besök har dessa statsråd inte kunnat undgå att konstatera att det är en underbart vacker bygd med goda naturliga förutsättningar. Statsråden har också fått veta att Österlen behöver stöd – av tillfälligt slag – för att kunna utnyttja sina förutsättningar. I min interpellation har jag sagt att statsmakterna måste ge Österlen en chans till något nytt – något bestående. Man måste satsa på stabila och seriöst arbetande företag – stödja dem ordentligt i inledningsskedet i den utsträckning som behövs. Den satsningen måste också komma redan etablerade företag på Österlen till del. Den tid då man satsade på lycksökarna bör vara förbi – det finns tyvärr sådana exempel.

Jag har också i min interpellation sagt att jag inte delar länsstyrelsens uppfattning att Österlen skall klassas som stödområde. För mig och de allra flesta österleningar ligger det något negativt i ordet stödområde. Skåne har inte heller de geografiska förhållanden som ofta förknippas med stödområden. Jag tror också att det har en psykologisk betydelse

för dem som skulle kunna ha planer på etablering på Österlen.

Statsrådet säger ingenting i sitt svar huruvida han delar min uppfattning i stödområdesfrågan.

Av stor betydelse för Österlen är vägförbindelserna med västra Skåne. Det är en kontroversiell fråga vilken väg som man skall satsa på. Det vet alla på Österlen, men frågan är så viktig för framtiden att man inte får agera så feget som länsstyrelsen hitintills har gjort. Med den kontakt som statsrådet får i arbetsgruppen hoppas jag på vissa påtryckningar. Vägfrågan måste medkalkyleras i de sammanlagda satsningarna.

Sedan jag framställde min interpellation har den arbetsgrupp som statsrådet åberopar i sitt ganska tunna svar tillsatts. Svaret ger inte Österlens innevånare något större hopp för framtiden. Den arbetsgrupp som tillsatts har säkerligen ambitioner – men har den resurser att kunna åstadkomma någonting konkret?

Jag hoppas att de representanter för arbetsmarknadsdepartementet som ingår i gruppen också har tillgång till statsmakernas resurser, så att ett snabbt resultat kan åstadkommas.

Efter semestern i år är situationen mycket dyster för Österlen. Då försvinner ytterligare 300 arbetstillfällen, som jag påtalar i min interpellation. Snart kommer den tid då Österlen invaderas av sommargäster. De är alltid hjärtligt välkomna – men för att överleva behöver Österlen framför allt människor som är åretruntboende. För detta krävs fler arbetstillfällen – och det har statsrådet tyvärr inte givit stort hopp om i sitt svar.

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON:

Herr talman! Om herr Komstedt vill ha besked om huruvida jag delar hans uppfattning att Österlen inte skall tillhöra stödområdet så skall jag ge det: Det är väl alldeles uppenbart att Kristianstads län inte skall tillhöra stödområdet.

Däremot har jag vid ett par tillfällen gett till känna att vi med hänsyn till situationen på Österlen är beredda att använda lokaliseringpolitiken med punktinsatser, och det vet den arbetsgrupp som nu arbetar. Utan det löftet från statsmakterna lär det bli svårt att få någon lokalisering dit.

Vi har menat att när det händer sådana ting som på Österlen – vilket inte på något sätt är unikt för vårt land; det finns många områden där man har det mycket besvärligare – kan vi inte sitta i kanslihuset och lösa problemen. Det måste vara en aktivitet nerifrån, ute i regionerna. Glädjande nog har det nu på Österlen bildats en arbetsgrupp med representanter för länsmyndigheter och kommuner. Man har fått veta att departementet stöder den arbetsgruppen personellt, men framför allt vet man att när arbetsgruppen förhandlar om nyetablering eller med redan etablerade företag, som önskar utveckla sin verksamhet, kan man få det stöd som lokaliseringpolitiken innebär. Arbetsgruppen har redan satt i gång med sitt arbete och ser väl inte alls pessimistiskt på det, sedan

Nr 71

Onsdagen den
30 april 1975

---

*Om sysselsättnings-
läget i sydöstra
Skåne*

Onsdagen den
30 april 1975

*Om sysselsättnings-
läget i sydöstra
Skåne*

den har fått detta besked från mig om att vi stöder verksamheten med lokaliseringsspolitikens medel.

Jag tror att människorna på Österlen nu, efter det att representanter för landsting, länsstyrelse och kommuner har varit hos mig, vet att regeringens gör det som är möjligt för att stödja det här området.

Herr KOMSTEDT (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för de kompletterande uppgifterna. Det gläder mig att vi är ense om att stödområdestanken inte är någonting som bör gälla för den här regionen.

Jag är också tacksam för det svar som statsrådet ger när det gäller lokaliseringstöd och punktinsatser. Naturligtvis förutsätter jag att det finns möjligheter att i större omfattning använda investeringsfonder för etablerade företag i regionen, vilka har haft vissa besvärligheter vid skilda tillfällen.

Jag delar givetvis uppfattningen att den här situationen inte är unik för vårt land. Däremot är den nog unik när det gäller södra Sverige, speciellt Skåne med de knappa avstånd vi har där. Man tror inte gärna att sådana här litet Norrlandsliknande problem kan förekomma där.

Jag är också medveten om att har man förhandlingar på gång och har fått vissa besked under hand, så är det inte alltid bra att släppa ut beskedet till massmedia. Efter det besök som den här gruppen gjorde hos statsrådet har man inte kunna tolka ut att det var speciellt mycket positivt som sades då, men jag förstår som sagt de problem som ibland kan förekomma. Därför tar jag de upplysningar jag nu fått av statsrådet som ett besked om att här verkligen kommer att hända någonting. Jag kommer naturligtvis med intresse att följa problemen såsom boende mitt i den aktuella regionen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Föredrogs och hänvisades

Proposition

Nr 100 såvitt avsåg punkterna 5 och 12 till skatteutskottet, såvitt avsåg

Särskilda frågor 2 Allmänna pensionsfondens fjärde fondstyrelses verksamhet under år 1974 till näringsutskottet samt i övrigt till finansutskottet

§ 11 Föredrogs och hänvisades

Redogörelse

Nr 11 till utrikesutskottet

§ 12 Föredrogs och hänvisades

Motioner

Nr 2141 till konstitutionsutskottet

Nr 2142 till lagutskottet

§ 13 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna nr 60–62.

§ 14 Anmäldes och bordlades

Skatteutskottets betänkande

Nr 20 med anledning av propositionen 1975:31 med förslag till lag om ändring i förordningen (1972:820) om skatt på spel jämte motioner

Socialförsäkringsutskottets betänkande

Nr 16 med anledning av propositionen 1975:36 om ändrade ersättningsregler inom sjukförsäkringen, m. m. jämte motioner

Trafikutskottets betänkanden

Nr 13 med anledning av propositionen 1975:22 med förslag till lag om ändring i lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott, m. m. jämte motion

Nr 15 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Näringsutskottets betänkande

Nr 27 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Civilutskottets betänkanden

Nr 18 med anledning av motioner angående ersättning vid lokal trafikreglering och ändrad vägsträckning

Nr 21 med anledning av motioner om målen för samhällsplaneringen, m. m.

Nr 22 med anledning av motioner rörande naturvårdslagen (1964:822)

§ 15 Anmäldes och bordlades

Motioner

Nr 2143 av herr *Dahlberg m. fl.*

med anledning av propositionen 1975:27 om ändring i vallagen (1972:620), m. m.

Nr 2144 av herr *Ångström*

med anledning av propositionen 1975:101 om nytt valsystem vid landstingsval, m. m.

Nr 2145 av herr *Wachtmeister* i Staffanstorp *m. fl.*

med anledning av propositionen 1975:105 om godkännande av avtal om verksamheten vid Hermods stiftelse

§ 16 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

Nr 71

Onsdagen den
30 april 1975

---

*Anmälan av
interpellationer*

Onsdagen den
30 april 1975

*Anmälan av
interpellationer*

Nr 63 av herr *Danell* (m) till herr kommunikationsministern om större frihet för charterflygtrafiken:

Det skandinaviska charterflyget – i vilket det finns stora svenska intressen – och dess researrangörer har befunnit sig i något av en kris sedan oljekrisen vintern 1973–1974. De avsevärda höjningarna av driftkostnaderna och därefter följande sänkning av passagerartillströmningen har skapat en kraftig överkapacitet. Frågetecknen inför flygbolaget Transairs framtid är just resultatet av denna överkapacitet.

Att i detta läge starta ytterligare ett svenskt charterbolag eller att med statliga subventioner gå in i flygbolag med ekonomiska problem löser självfallet inte några problem på sikt. Inte desto mindre har just dessa åtgärder eftersökts i den allmänna debatten.

I motionen 1974:1420 föreslog jag att en parlamentarisk utredning skulle tillsättas i syfte att utvidga den interkontinentala chartertrafiken med hänsynstagande till skandinavisk reguljär linjetrafik.

Trafikutskottet svarade (TU 1974:24) välvilligt och fann det vara ”angeläget att vid bedömningen av dessa frågor hänsyn framdeles tas till de starka önskemål som föreligger från såväl charterföretagens och researrangörernas som den resande allmänhetens sida att i än större utsträckning få till stånd prisbilliga flygresor och utvidgningar av charterreglerna. Då utskottet förutsätter att så sker – vid den kontinuerliga uppföljning av reglerna på detta område som förutsatts samt vid prövningen av inkommande ansökningar om flygresetillstånd – synes någon särskild åtgärd från riksdagens sida i anledning av motionen i vart fall f. n. ej påkallad.” Detta skrevs efter det att ytterligare några resmål blivit öppnade för chartermarknaden. Dess värre var flertalet av dessa mål ointressanta för researrangörerna.

I den efterföljande debatten i kammaren den 20 november 1974 bestreds inte åsikten att liberalare regler för chartermarknaden – till skillnad mot vad annars hävdas – kan vara en fördel t. o. m. för det reguljära flyget.

Liberalare regler för chartertrafiken bör inte bara beröra frågan om resmålen antal och utnyttjande utan också överväganden om möjligheter för charterflyget att utföra fraktflyg. Detta, med vederbörlig hänsyn tagen till reguljärflyget, skulle kunna vara en möjlighet att trygga charterbolagens verksamhet.

En liberalisering av charterreglerna skulle exempelvis öka Transairs chanser att överleva. För detta företag och dess anställda torde dock den tryggaste lösningen vara ett samgående med det delvis svenskägda Scanair. På så sätt synes ur svensk chartertrafiks synvinkel den bästa lösningen uppnås.

Med anledning av vad som anförts får jag hemställa om riksdagens medgivande att till herr kommunikationsministern Norling ställa följande fråga:

Vilka åtgärder har kommunikationsministern vidtagit med anledning av trafikutskottets betänkande 1974:24 i syfte att – med hänsyn till regeljärflyget – skapa rimligare förutsättningar för chartertrafiken?

den 30 april

Nr 64 av fru *af Ugglas* (m) till herr socialministern om åtgärder mot bristen på sjuksköterskor:

Sjukvården står återigen inför en krisartad sommar. Avdelningar och kanske hela institutioner kommer att tvingas stänga på grund av personalbrist. Arbetsbördan för den kvarvarande personalen blir än tyngre.

Bristen på vårdpersonal är emellertid inte längre enbart ett säsongfenomen. Enligt socialstyrelsens statistik var i oktober 1974 inte mindre än 619 sjukskötersketjänster vakanta. 1973 var antalet vakanser 443. I Stockholms läns landsting var i september 1974 ca 5 % av sköterskebefattningarna vakanta. Det motsvarar mellan 250 och 300 sköterskor. För två år sedan var bara hälften så många tjänster vakanta.

Den kroniska bristen på sjuksköterskor gör det än svårare för sjukvårdshuvudmännen att klara de säsongmässiga påfrestningarna. Inom långvården svarade tidigare en sjuksköterska under lördag-söndag för en avdelning med 30 patienter. På sommaren fick sjuksköterskan ta ansvaret för två avdelningar, dvs. 60 patienter. Nu är den normala arbetsbördan för en sjuksköterska lördagar och söndagar 60 patienter. Det går inte att under sommarmånaderna lägga på denna redan hårt belastade sjuksköterska ytterligare en avdelning.

Landstingens prognoser pekar på att bristen på sjuksköterskor kommer att förvärras. Inom Stockholms läns landsting har man ett behov av ca 1 100 nya sjuksköterskor per år. Omkring 650 lämnar varje år landstingets skolor.

Det är uppenbart att utbildningen av sjuksköterskor inte fått den omfattning som varit behövlig för att motsvara den snabba utbyggnaden av hälso- och sjukvården. Riksdagen tvingas dessutom år efter år konstatera att det antal terminskurser inom vidareutbildningen som riksdagen beslutat om inte har kunnat komma till stånd. För läsåren 1969/70–1973/74 anvisade riksdagen medel till sammanlagt 996 terminskurser, varav 890 anordnades.

Trots den uppenbara bristen på sjuksköterskor har utbildningen i hela landet minskat under 1970-talet. Läsåret 1970/71 antogs 3 120 elever till sjuksköterskeutbildning. Läsåret 1973/74 var motsvarande siffra ca 2 300.

Sjuksköterskebristen blir än mer svårbemästrad genom den höga omställningen på personal inom sjukvården.

Med hänvisning till det anförda hemställes om kammarens tillstånd att till herr socialministern få ställa följande frågor:

1. Vilka åtgärder har statsrådet vidtagit eller ämnar statsrådet vidtaga

Nr 71

Onsdagen den
30 april 1975

*Meddelande om
frågor*

för att underlätta för sjukvårdshuvudmännen att klara sina uppgifter under sommarmånaderna?

2. Vilka åtgärder har statsrådet vidtagit eller ämnar statsrådet vidtaga för att häva den kroniska bristen på sjuksköterskor?

§ 17 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 30 april

Nr 183 av herr *Werner* i Tyresö (vpk) till fru statsrådet Sigurdsen om ett särskilt återuppbyggnadsstöd till Republiken Sydvietnam:

Kriget har slutat i Vietnam. USA och dess marionetter har fått ge sig därifrån. Nu återstår uppbyggnadsarbetet efter den oerhörda förstörelse som ett mångårigt krig medfört. Sverige måste här göra kraftfulla insatser. Med hänvisning härtill vill jag ställa följande fråga till biståndsministern:

Avser den svenska regeringen att ge särskilt återuppbyggnadsstöd till det befriade Sydvietnam?

Nr 184 av fru *Dahl* (s) till fru statsrådet Sigurdsen om biståndsinsatser i Republiken Sydvietnam:

Den förstörelse och det mänskliga lidande som USA:s sällsynt barbariska krigföringsmetoder i Vietnam orsakat är ofattbara. Nu när det långa och bittra kriget i Vietnam äntligen är slut måste alla krafter sättas in för att läka krigets sår, hjälpa flyktingarna att återvända hem och rehabilitera alla dem som plågats i Thicus fångelser. Sverige har konsekvent stött befrielsekampen. Nu måste den solidariteten omsättas i snabba och effektiva biståndsinsatser. Mot bakgrunden härav vill jag till fru statsrådet Sigurdsen rikta följande frågor:

Vill statsrådet redovisa regeringens planer för omfattande biståndsinsatser till Republiken Sydvietnam?

Vill statsrådet också redovisa vilka initiativ till internationella biståndsinsatser som kan förväntas från den svenska regeringen?

§ 18 Kammaren åtskildes kl. 12.41.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert